

Тучков С.С.

*Комунальський районний суд м. Запоріжжя, суддя,
член ГО «Всеукраїнська асоціація кримінального права»,
кандидат юридичних наук*

ОБУМОВЛЕНІСТЬ ЗМІСТУ ПЕВНИХ КРИМІНАЛЬНО КАРАНИХ ПІДРОБЛЕНЬ ПОЛОЖЕННЯМИ МІЖНАРОДНИХ АКТІВ

Розвиток кримінального законодавства цивілізованої держави потребує його переосмислення в умовах сьогоденних глобалізаційних процесів у світі. Законодавчий опис певних заборон повинен відповідати положенням, закріпленим у міжнародно-правових актах. Така відповідність кримінально-правових заборон робить необхідним приблизно однаковий підхід по конструювання певних законодавчих приписів в нормативних актах держав-учасниць цих міжнародних актів. Застосування «шаблонного» підходу в опису ознак конвенційних злочинів дозволить полегшити співробітництво правоохоронних органів у боротьбі зі злочинністю, у тому числі транскордонною.

Мета доповіді – проаналізувати міжнародно-правові передумови встановлення кримінальних заборон на вчинення певних підроблень.

В кримінальному кодексі передбачено відповідальність за вчинення суспільно небезпечних підроблень, зокрема, за підробку виборчих документів (ст. 158), за підроблення державних і недержавних цінних паперів (ст.ст. 199 і 224), за підробку документів на переказ, платіжних карток чи інших засобів доступу до банківських рахунків, електронних грошей (ст. 200), за підроблення документів, печаток, штампів та бланків (ст. 358), за службове підроблення (ст. 366). Окремі з них можна назвати «конвенційними», адже їх поява або трансформація, пов'язана із прийняттям міжнародно-правових актів, які є чинними для України. Розглянемо їх більш детально в аспекті узгодженості із міжнародними актами.

1. В статті 199 КК України передбачена відповідальність за підроблення національної валюти у виді банкнот чи металевої монети, іноземної валюти. Наявність такої норми відповідає Міжнародній конвенції по боротьбі з підробкою грошових знаків (підписана 20.04.1929 р. у Женеві і ратифікована ЦВК СРСР 03.05.1931 р., є

чинною для України на підставі Закону України від 12.09.1991 р. «Про правонаступництво України»). Її зміст відповідає ст. 3 Конвенції щодо обсягу відповідної кримінально-правової заборони. Така кримінально-правова заборона присутня у законодавстві всіх країн європейської спільноти з майже однаковим текстуальним змістом. В цьому аспекті зайвою вважається конкретизація в диспозиції ч. 1 ст. 199 КК України предмету злочину – національної валюти України саме у виді банкнот чи металевої монети. Така деталізація не несе додаткового смислового навантаження, адже вид національної валюти повністю визначається бланкетним законодавством. Крім того, різний опис національної та іноземної валют як предметів злочину дещо не відповідає положенням ст. 5 Конвенції щодо недопущення встановлення відмінностей у покаранні за підроблення національних грошових знаків і іноземних.

2. Законом України від 08.09.2011 р. КК України доповнено ст. 321¹, яка передбачає відповідальність за фальсифікацію лікарських засобів. Встановлена заборона повинна бути узгоджена із Конвенцією Ради Європи про підроблення медичної продукції та подібні злочини, що загрожують охороні здоров'я, яка підписана 28.10.2011 р., ратифіковано Законом України від 07.06.2012 р. Порівняння норми кримінального закону та Конвенції дозволяє зробити такі висновки. По-перше, в Кодексі йдеться лише про підроблення лікарських засобів, в Конвенції ж застосовується більш ширший підхід і для позначення предмету використовуються термін «медичний продукт», який включає у себе «лікарські препарати і пристрої медичного характеру», та терміни «активні речовини, ексципієнти, частини, матеріали і аксесуари. По-друге, в Конвенції йдеться про обов'язок держав передбачити у внутрішньому законодавстві відповідальність за підроблення документів, які мають стосунок до медичного продукту, активної речовини, ексципієнту, частини, матеріалу або аксесуару. В КК України відсутня подібна спеціальна норма, і дії винного, за необхідних ознак, можуть бути кваліфіковані за статтями 358 або 366. По-третє, доречним є перегляд кваліфікуючих ознак складу злочину, передбаченого ст. 321¹ КК України, на предмет їх відповідності ст. 13 Конвенції задля врахування обставин скоєння злочину особами, які зловживали довірою, наданою їм як професіоналам, скоєння злочину особами, які зловживали довірою, наданою їм як виробникам, а також постачальникам, скоєння злочину,

який полягає у постачанні або пропозиції стосовно постачання, вчинений за допомогою засобів великомасштабного поширення, зокрема інформаційних систем, у тому числі Інтернету, скоєння злочину у рамках злочинної організації. Запровадження цих обтяжуючих ознак в національне законодавство повинно бути узгодженим зі змістом ст. 28 КК України, загальними нормами про відповідальність службових осіб, передбаченими розділом XVII Особливої частини КК України, та власними законодавчими традиціями щодо формулювання кваліфікуючих ознак.

Слід також додати, що в Конвенції йдеться саме про термін «підроблення» як умисне введення в оману стосовно дійсності та (або) джерела. Автором доповіді за результатами написання дисертаційного дослідження у 2005 році пропонувалося встановити кримінальну відповідальність за підроблення лікарських засобів та вносилися відповідні пропозиції до Комітету з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності Верховної Ради України (Тучков С.С. Підроблення як спосіб вчинення злочину: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 / Нац. акад. внутр. справ України. – Київ, 2005. – С. 4, 13. – 17 с.). Пропонувалося встановити відповідальність саме за «підроблення», термін, що використовується при опису усіх кримінально караних підроблень, а не за «фальсифікацію», яке є словом іншомовного походження.

3. Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо гуманізації відповідальності за правопорушення у сфері господарської діяльності» від 15.11.2011 р. було декриміналізовано підроблення знаків поштової оплати і проїзних квитків. Однак слід врахувати, що зі ст. 13 Всесвітньої поштової конвенції, в редакції від 11.10.2012 р., яка набула чинності з 01.01.2014 р., і затверджена Указом Президента від 10.10.2017 р., вбачається обов'язок країн-членів вживати всіх необхідних заходів для запобігання, переслідування та покарання за підроблення засобів поштової передплати, а саме: поштових марок, що знаходяться в обігу чи вилучені з обігу, знаків поштової передплати, відбитків франкувальних машин чи друкарських станків, міжнародних купонів для відповіді. За такого вбачається за доцільне розглянути питання лише часткової декриміналізації підроблення знаків поштової оплати шляхом визначення додаткових криміноутворюючих факторів.

Необхідність криміналізації підроблення знаків поштової оплати доводиться і зарубіжним досвідом. Таке діяння криміналізовано, зокрема, у КК Іспанії (ст. 389), КК Швейцарії (ст. 245).

Наведені вище положення доводять необхідність подальших досліджень з метою гармонізації національного законодавства із міжнародними актами, які є обов'язковими для України.